

Terecht bezorgd?

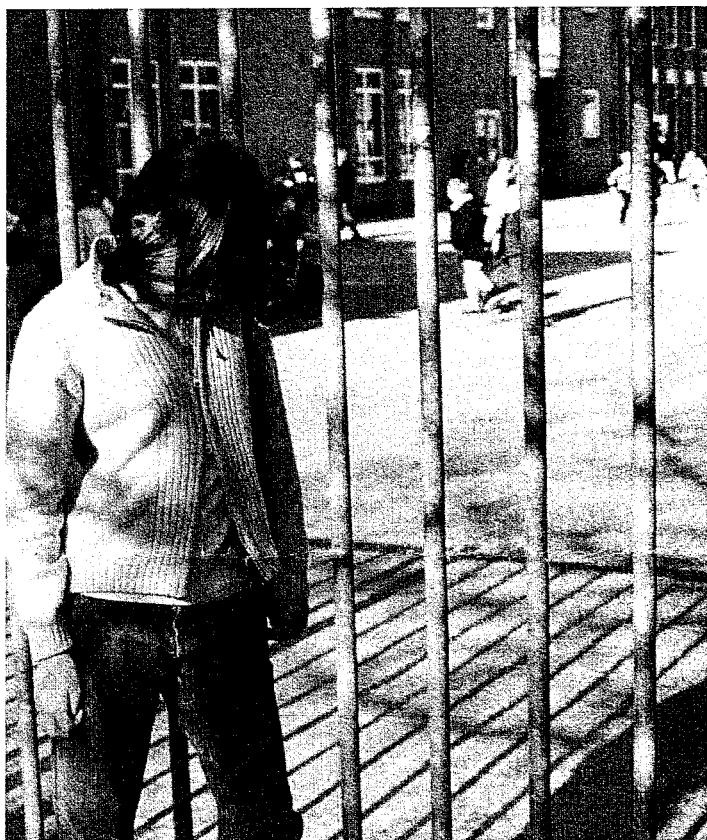

FOTO: ANNA VAN KODIJ, UTRECHT

In *PIP 19* (juni 2004) en op de website van *PIP* (www.pipm.nl) werd melding gemaakt van de meest opvallende conclusies van het onderzoek *Hoogbegaafden in het voortgezet onderwijs* van Guldemond e.a. van het Gronings Instituut voor onderzoek van Onderwijs, Opvoeding en Ontwikkeling (2003, GION, Groningen). Guldemond concludeerde naar aanleiding van dit onderzoek dat de problematiek van hoogbegaafde leerlingen schromelijk werd overdreven.

Uiteindelijk hebben kinderen op zwarte scholen, op het vmbo en op het platteland het nog altijd moeilijker. Extra stimuli (dus extra geld) voor de groep hoogbegaafde leerlingen is volgens de onderzoeker dus niet nodig.

Op de site van *PIP Magazine* (www.pipm.nl) is door veel ouders gereageerd op de uitspraken van de onderzoeker. Een korte weergave van die reacties is te vinden in *PIP 20*. In dit nummer wilde de redactie de ouders, de onderzoeker in kwestie en een derde expert op het gebied van hoogbegaafden uitgebreider aan het woord laten. Achtereenvolgens vindt u de reacties van: Ineke Scholten en Dim van den Heuvel van de oudervereniging 'terecht bezorgde ouders', dr. Henk Guldemond, onderzoeker verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen en auteur van het betreffende onderzoek en prof. dr. Pieter Span, verbonden aan de Psychologische Adviespraktijk Begaafden Utrecht (PABU).

'Niets is onrechtvaardiger dan de gelijke behandeling van ongelijken'

Graag willen wij naar aanleiding van het artikel 'Hoogbegaafd, nou en?' een reactie geven.

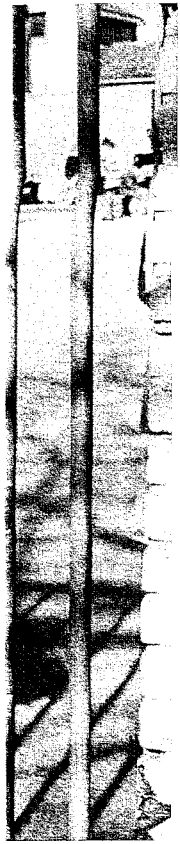
Wij zijn een groep ouders van hoogbegaafde kinderen die vanuit jarenlange ervaring weten dat deze kinderen in het onderwijs geblok-

keerd worden in hun zelfontwikkelingsdrang en daardoor soms helemaal vastlopen. Op iedere vijftig leerlingen kom je een kind tegen dat hoogbegaafd is. Wanneer dit geconstateerd is, meestal na problemen op school, krijgen de ouders tips van de psycholoog over hoe ze hun kind het best kunnen begeleiden in zijn 'anders' zijn. De ouders verdiepen zich vervolgens verder in het onderwerp hoogbe-

gaafdheid en er volgt een advies voor de school. Gelukkig is het zo, dat de meeste ouders van nature ingaan op de ontwikkeling van hun kind. Daar is geen theorie uit boekjes voor nodig.

Helaas wijst de ervaring uit dat men binnen her onderwijs vaak niet uit de voeten kan met de adviezen van de psycholoog en verdwijnen deze in het archief. In Nederland zitten 30.000 hoogbegaafde kinderen op de basisschool, en 22.500 op het vo.

Boze tongen beweren dat er een enorme lobby bestaat van ouders 'die willen dat hun kind hoogbegaafd is'. Wie iets langer nadenkt ziet dat dit een vooroordeel is. Ouders van kinderen die slecht scoren op school zullen logischerwijs pas om moeilijker werk vragen als ze zeker zijn van hun zaak. Er is in Nederland wel een aantal ouderverenigingen voor ouders

van hoogbegaafde kinderen, maar lang niet alle ouders van hoogbegaafde kinderen zijn hier lid van.

Op de vraag of onze kinderen extra uitdagingen nodig hebben, is ons antwoord 'ja'. En wat dat betreft volgen we de Wet op her Basisonderwijs. Daarin staat dat kinderen in her onderwijs een ononderbroken ontwikkeling moeten kunnen doormaken. Omdat regulier lesmateriaal veelal afgestemd is op de gemiddelde ontwikkeling van kinderen in een bepaalde groep, zal er dus inderdaad ander

lesmateriaal gebruikt moeten worden voor kinderen die voorlopen en anders leren. Wanneer een kind gedwongen wordt zijn tijd uit to zitten en zich bezig to houden met zaken die her allang beheerst, is er duidelijk geen sprake meer van een ononderbroken ontwikkeling. En niet inspelen op de ontwikkeling werkt demotivatie en onderpresteren in de hand. Dat kan toch niet de bedoeling van het onderwijs zijn.

Het gaat er ons dus niet om dat deze kinderen 'zo nodig extra gestimuleerd worden', zoals de heer Guldemond zegt, maar dat er op hun ontwikkeling wordt ingespeeld, zodat zij inderdaad uitgedaagd blijven om hun goede verstand to gebruiken tijdens hun schoolperiode.

Volgens her onderzoek van de heer Guldemond voldoet het onderwijs hieraan, als vwo-leerlingen in zes jaar tijd hun eindexamen halen. Hij gaat daarbij echter voorbij aan het feit dat het niveau van zo'n diploma veel to laag is voor deze groep kinderen.

Maar als je als wetenschapper in

je onderzoek van dit soort aannames uitgaat, is her wellicht ook niet zo verwonderlijk dat je in je inleiding uit het artikel van prof. A.D. de Groot ook selectief citeert en zinnen zoals: 'dat her onderwijs wel eens de plaats kan zijn waar vooral in de vroege jeugd blokkeringen van de zelfontwikkelingsdrang ontstaan door een frustrerende sociale controle', niet in je onderzoek opneemt. Daarbij vinden wij dat bij het onderzoek een bijlage hoort to zitten met de opdrachtbrief van her ministerie van OC en W, zodat lezers kunnen zien of de vraag van de opdrachtgever overeenkomt met de onderzoeksvragen die in het rapport geformuleerd zijn. Bovendien zou duidelijk aangegeven moeten worden dat er gewerkt is met cijfers die voor een ander onderzoek bestemd waren, aangevuld met het gegeven dat in dat eerdere onderzoek hoogbegaafdheid geen item was en dat men dus voorzichtig dient to zijn bij her algemeen geldig verklaren van de conclusie voor alle hoogbegaafden. Dit in tegenstelling to war de onderzoekers nu doen. Naar onze mening bestaan er dus niet alleen grote verschillen tussen de theorie van de onderzoekers van de Universiteit van Groningen en de praktijk zoals ouders van hoogbegaafde kinderen die ervaren, maar is her zeker de moeite waard het onderzoek zelf wat beter to bekijken. Het heeft ons dan ook bijzonder verbaasd, dat een tijdschrift voor pedagogen de conclusie van een dergelijk verwarrend onderzoek, waaraan bovendien in opdracht van OC en W commentaren aan zijn toegevoegd, zo ongeannueerd overneemt.

De maatschappij zou veel kunnen leren van mensen die anders zijn, of ze nu aan de boven- of aan de onderkant van het gemiddelde zitten. Wij vinden dat we onze energie her best kunnen gebruiken om oplossingen to bedenken voor deze

kinderen in plaats van maar steeds ons of to blijven vragen of dit wel nodig is.

Ineke Scholten en Dini van den Heuvel, namens de terecht bezorgde ouders, www.terechtbezorgdeouders.nl.

[1] Voor meer informatie, zie her rapport *Hoogbegaafden in het voortgezet onderwijs*, GION, juli 2003. Blz. 28, 'Geraadpleegde literatuur': artikel Prof. A.D. de Groot, daarin punt 6 op p.40, punt 10 op p.44, laatste vraag op p.56 en noot 5 op p.58, punt 6 op p.40, punt 10 op p.44, laatste vraag op p.56 en noot 5 op p.58.

'Hoogbegaafd? Niks mis mee!'

'Hoogbegaafden lopen een bijzonder grote kans om krankzinnig to worden.' Dat was een volkswijsheid die in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw in brede kring bekendheid genoot. Genialiteit en waanzinnigheid, zo was de aanname, grenzen aan elkaar. Tegenwoordig hecht vrijwel niemand meer waarde aan deze oude volkswijsheid. Dar wil overigens niet zeggen dat hoge begaafdheid tegenwoordig geheel is ontdaan van mythevorming. Nog steeds wordt her beschouwd als een fascinerend fenomeen dat in verband wordt gebracht met de meest uiteenlopende, mysterieuze connotaties.

Op de keper beschouwd blijkt de hoge begaafdheid in de praktijk veelal niet meer to zijn dan een zeer hoge score op een IQ test. Hoogbegaafde leerlingen zijn - door de bank genomen - niets meer of minder dan bijzonder intelligente kinderen. En zij behouden daarmee to een categorie kinderen waarvan zou mogen worden aangenomen dat een glanzende schoolcarriere voor hen is weggelegd. Daarmee behoren zij to een bevoorrechte groep: waar anderen met veel moeite en volharding een

> bepaald prestatieniveau weten to bereiken, behalen de hoogbegaafden hetzelfde niveau zonder enige noemenswaardige inspanning. Wanneer hoogbegaafden het op school laten afweten, spreekt men van problemen bij hoogbegaafden. De schoolprestaties blijven dan achter bij de (hooggespannen) verwachtingen en meestal wordt de schuldvraag voor dit falen bij het onderwijssysteem gelegd. Het zou to weinig oog hebben voor de specifieke behoeften van deze groep superintelligente leerlingen en deze 'verwaarlozing' leidt tot een blokkade in de ontwikkeling, zo luidt de redenering. Verveling, to weinig uitdaging en een slechte aansluiting bij klasgenoten worden veelvuldig genoemd als oorzaken voor de ontwikkelingsproblemen bij hoogbegaafden.

Deze kinderen komen - volgens sommige experts - per definitie niet aan hun trekken in het reguliere onderwijs. Impliciet houdt dit een pleidooi in voor speciale arrangementen voor hoogbegaafde leerlingen binnen het reguliere onderwijs.

Een dergelijke conclusie, inclusief het pleidooi, is op zijn minst voorbarig to noemen. Alle kinderen kunnen immers problemen hebben, zowel thuis als op school. Niet voor elke leerling geldt dat schoolse kennis per definitie interessant is, of dat de school een plezierige sociale omgeving vormt. Schoolproblemen kunnen zich dus voordoen bij iedere leerling, ongeacht zijn of haar begaafdheidsniveau. Menig ouder kan hiervan getuigen en dat zijn niet alleen ouders van hoogbegaafde leerlingen. Er behoeft alleen maar to worden gewezen op her enorme drop-outprobleem bij de minder begaafde leerlingen in het vmbo.

Dat leerlingen problemen kunnen hebben op school, wordt door niemand ontkend. Maar hoogbegaafde leerlingen hebben, naast problemen die in elke populatie voorkomen, to maken met specifieke problemen. En dit zijn specifieke problemen omdat ze een

andere oorzaak hebben: de oorzaak is juist gelegen in de bijzondere begaafdheid.

Dit zou dus inhouden dat er binnen de groepering hoogbegaafden sprake is van een opeenhoping van problemen en daarmee zou de nood onder deze groepering groter zijn. Omdat de literatuur geen overtuigend bewijs levert voor deze stelling, hebben we onderzoek uitgevoerd. De aard en omvang van de problemen bij hoge begaafdheid hebben we vergeleken met die van twee andere begaafdheids categorieën, to weten: de iets minder hoogbegaafde leerlingen en de intelligente leerlingen (twee aanpalende begaafdheidsgroepen). Het onderzoek heeft betrekking op de onderbouw in het voortgezet onderwijs. Uit dit onderzoek komt onomstotelijk naar voren dat de hoogbegaafden niet meet, maar juist veel minder problemen hebben dan de twee aanpalende begaafdheidsgroepen. Met de groepering hoogbegaafden gaat het juist heel goed. Er is dan ook geen enkele reden om extra geld en middelen vrij to maken om deze groepering extra to stimuleren. Er is namelijk geen probleem.

Op de website van *Pedagogiek in Praktijk* valt to lezen dat het overgrote merendeel van de lezers het niet eens is met mijn stelling. Zij zijn de mening toegedaan dat de hoogbegaafde leerlingen juist wel extra gestimuleerd moeten worden in het onderwijs. Ik vind dat echt onbegrijpelijk. Een optimalisering van het onderwijs voor elke leerling lijkt me in dit verband meer voor de hand liggen dan extra aandacht voor een selectieve groepering begenadigde leerlingen.

En dan tot slot nog het volgende. Dat de groepering hoogbegaafden in het voortgezet onderwijs een probleemgroep zou vormen, kan dus gevoeglijk naar her rijk der fabelen worden verwezen. Wat dan nog rest zijn individuele hoogbegaafde leerlingen die, om welke reden dan ook, hun draai niet kunnen vinden in het onderwijs. Deze kinderen

hebben recht op hulp, zoals ieder kind met problemen recht heeft op hulp. Ik heb een bijzonder grote waardering voor ouders van hoogbegaafde leerlingen die met niet aflatende inzet vechten voor de belangen van hun kind.

Dr. Henk Guldemond, onderzoeker verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Terug in de tijd?

Toen ik hoorde van de discussie over het al dan niet speciale aandacht geven aan ('bijzondere behandeling!') hoogbegaafde leerlingen, waande ik mij even in het begin van de jaren tachtig. Als een van de 'onderzoekers van het eerste uur' ben ik er trots op dat we die discussie achter de rug hebben. De vraag is nu, of de conclusies in het GION-rapport 'Hoogintelligente leerlingen in het vo' aanleiding geven de discussie to heropenen. Het onderzoek heeft betrekking op een vergelijking van drie categorieën leerlingen in de onderbouw van het vo: bovengemiddeld intelligente (IQ 110-119), begaafde (IQ 120-129) en hoogintelligente (IQ > 130). De vraagstelling was: hebben de hoogintelligente leerlingen meer problemen dan de leerlingen in de andere twee categorieën? Dit blijkt niet het geval to zijn. Integendeel: de leerlingen in de andere twee categorieën hebben meer problemen. Aan het rapport zijn vier kritische reacties toegevoegd. Een daarvan is van de hand van dr. T. Mooij. Deze noemt zes inhoudelijke en methodologische aspecten, die buiten het bereik van het onderzoek vielen, maar die het resulta.at van het onderzoek in een geheel ander daglicht zouden stellen. Hij wijst op de omstandigheden in het schoolsysteem, waaronder het resultaat tot stand is gekomen. Een van de zes aspecten is het gegeven, dat in her (begin) van het basisonderwijs niet aan iedere leerling een passende pedagogisch-didactische ondersteuning wordt gegeven.

KEEPER

In de discussie op de website van *Pedagogiek in Praktijk* is het standpunt van Guldemond: geen speciale aandacht geven aan hoogintelligente leerlingen.

De ouders zijn het hier niet mee eens. In hun reactie hameren zij op de in de wet vastgelegde verplichting voor scholen om toezorgen voor een ononderbroken ontwikkeling. Deze wordt volgens de ouders in het Nederlandse basisonderwijs voor hoogbegaafde leerlingen niet gerealiseerd. Ook uit het rapport zelf blijkt dat een ononderbroken ontwikkeling tang niet altijd het geval is: 36 procent van de hoogintelligente leerlingen kreeg immers aan het eind van de basisschool geen onverdeeld vwo-advies. Mooij stelt dat het onderzoek eigenlijk gedaan zou moeten worden in groep 1-3 van het basisonderwijs. Zo'n onderzoek zou tot geheel andere resultaten kunnen leiden.

In de praktijk blijkt dat jonge kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong afhankelijk zijn van het onderwijsaanbod. Dit geldt ook voor leerlingen in het voortgezet onderwijs. 'Goede vragen' bijvoorbeeld kunnen alleen worden gesteld door de leerlingen als 'goede' probleemsituaties worden aangeboden door de leraar. Begaafde kinderen redden zichzelf niet, zeker jonge kinderen niet. Ook Mooij wijst op gedragsgenetisch onderzoek dat aantoonde dat de ontwikkeling van de intelligentie bij vijfjarigen voor zeventig procent wordt bepaald door omgevingsfactoren, bij twaalfjarigen nog voor veertig procent en bij volwassenen voor twintig procent. Terecht geven universiteiten sinds kort onderwijs aan zeer intelligente en gemotiveerde vijfde- en zesdeklassers van het vwo (Junior Colleges) en ontwerpen zij zogenaamde excellente traces voor hun eigen goede studenten. Deze trajecten sluiten aan bij de definitie van de Amerikaanse psycholoog Sternberg. Hij ziet (hoge) begaafdheid (abilities) als een toenemende expertise op een of meer vakgebieden. Deze opvatting werd overigens al in de jaren tachtig verdedigd door de Nederlandse psycholoog Elshout.

Dat weinig hoogintelligente leerlingen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs problemen (zoals onderpresteren) hebben is mogelijk het resultaat van de activiteiten van de 'hoogbegaafden-lobby'. Vele scholen immers hebben meer dan voorheen cog gekregen voor hun goede leerlingen ('Het mag weer'). Er zijn bijscholingscursussen gegeven voor docenten voor wat betreft de didactiek voor begaafde leerlingen (o.a. door het IVLOS, de lerarenopleiding aan de Universiteit van Utrecht) en er is passende leerstof ontwikkeld (o.a. door de SLO, de Stichting Leergang Ontwikkeling to Enschede). (Uit het onderzoek in de jaren tachtig bleek dat beide ontbraken in de onderbouw van het voortgezet onderwijs.) Sinds begin jaren negentig wordt in het kader van gedifferentieerd onderwijs op vele scholen - ook gymnasia - gebruikgemaakt van de methode 'compacten en verrijken' voor groepjes begaafde leerlingen. De basisleerstof wordt versneld doorgenomen, zodat tijd vrijkomt voor interessante maar moeilijke onderwerpen binnen de vakgebieden. Discussies met een leraar zijn daarbij essentieel. Zulke structurele onderwijsmaatregelen zijn effectiever dan ad hoc maatregelen. Voorkomen is immers beter dan genezen! Guldemond denkt hier echter anders over.

Guldemond zegt in het *Onderwijsblad* (29 mei 2004) dat de resultaten van het onderzoek de minister van OCW weinig aanleiding geven extra middelen vrij te maken voor begeleiding van hoogbegaafden. Geeft zij hier gehoor aan, dan wordt datgene wat in het onderwijs aan begaafde leerlingen in de laatste tien jaar is bereikt, teniet gedaan.

Ik vind daarom dat de discussie ogenblikkelijk beëindigd moet worden.

Prof. dr. Pieter Span is verbonden aan de Psychologische Adviespraktijk Begaafden Utrecht (PABU).

HIJ VECHT WANHOPIG VOOR ZIJN STATUS

De coach vertelt hem dat hij de volgende week keeper mag zijn. Mijn zoon, acht jaar nu, reageert ogenschijnlijk nauwelijks op de mededeling. Maar ik ken hem. De hele week leeft hij naar de wedstrijd toe. Een hockeykeeper is niet zomaar een speler: de klompvoetschoenen, de giga beenbeschermers, de kolossale borstplaat, de stoere handschoenen en de getraliede helm. De dag van de wedstrijd is

aanbroken. De coach giet hem in zijn uitrusting. Mijn zoon zwelt en hij wankelt in een ganzentred naar bet doe]. Hij is er klaar voor. De eerste aanvalsgolf slaat hij behendig af. We hebben

even oogcontact en we delen onze trots. De aanvallen op zijn doe] nemen hand over hand toe. Het eerste doelpunt valt, het tweede volgt snel. Zijn team blijkt een maat te klein. Hij schopt de ballen van zich af, hij smijt zich in de baan van een bal, hij gaat liggen op een bal, hij loopt (te) ver uit zijn doe]. Hij vecht wanhopig voor zijn status. De tegenpartij blijft scoren. In het spel van kinderen zit geen mededogen. Dan zie ik achter het traliewerk van zijn helm een trillende onderlip. In mijn hoofd ontploft iets. Ik voel me machteloos. Voor mijn kind is geen uitweg. Hij is overgeleverd aan de genade van het eindsignaal. In de kantine overlaad ik hem met ijs en snoep. Ik zie hem denken: 'Wat is er met mijn vader aan de hand?'

VICTOR STAE L